

The Energy of Local Festivals for the Preservation of Cultural and Historical Heritage: an Empirical View

Kamelia Petkova

Institute of Philosophy and Sociology at Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria

Abstract: *The report analyzes the results of in-depth interviews and focus group discussions held in the fall of 2021 in Sadovo, Elin Pelin, Gabrovo, Bolyartsy, Novi Han, Elin Pelin and Pozharevo within the project "Local Holidays: a resource for local communities to deal with crises", funded by the NSF of the Ministry of Education and Science (KP-06-H45 / 5 of 30.11.2020). The research focuses on local festivals and in particular the way in which their organizers view them as a mechanism for preserving the traditions of the local community. Particular attention is paid to the importance of these events for the presentation and preservation of cultural and historical heritage. The various points of view of representatives of local authorities, organizers of local holidays and representatives of the Roma ethnic community are presented without claiming to be exhaustive. Local holidays in the Bulgarian context, regardless of their thematic focus, have their own energy, which distinguishes them from other similar events and in this sense are the antithesis of fear and social isolation, especially in crises such as the Kovid pandemic 19. In most cases, these events can be seen as part of the process of building local identities, which draw their resources from what is imagined, reconstructed and argued as local heritage.*

Keywords: *Local Communities; Local Festivals; Benefits; Local Actors*

Енергията на местните празници за съхраняване на културно-историческото наследство: емпиричен поглед

Камелия Петкова

Институт по философия и социология при БАН, България

Резюме: *В доклада се анализират резултати от дълбочинни интервюта и фокус групови дискусии, проведени през есента на 2021 г. в гр. Садово, гр. Елин Пелин, гр. Габрово, с. Болярци, с. Нови хан, гара Елин Пелин и с. Пожарево в рамките на проект „Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи“, финансиран от ФНИ на МОН (КП-06-Н45/5 от 30.11.2020). Във фокуса на изследването са местни фестивали и по-специално начинът, по който техните организатори ги разглеждат като механизъм за запазване на традициите на локалната общност. Особено внимание е обърнато на въпроса за значението на тези събития за представянето и съхранението на културното и историческо наследство. Без претенции за изчерпателност са представени различните гледни точки на представители на местна власт, на организатори на местни празници и на представители на ромската етническа общност. Местните празници в български контекст, независимо от тяхната тематична насоченост притежават собствена енергия, която ги отличава от други подобни събития и в този смисъл са антипод на страха и социалната изолация, особено в кризи, каквато е пандемията от Ковид 19. В повечето случаи, тези събития могат да*

бъдат разглеждани като част от процесите на изграждане на локални идентичности, които черпят ресурсите си от това, което се прививда, реконструира и аргументира като локално наследство.

Ключови думи: локални общности; местни празници, ползи; местни актьори

През последните години, местните празници придобиват все по-голяма значимост от гледна точка на енергията която носят в себе си за представяне и съхранение на културното и историческо наследство. Голдблат ги определя като събития, калейдоскоп от планирани културни, спортни, политически или бизнес причини: от мега събития като Олимпиади и Световни изложения до местни, общностни и др. фестивали. (Goldblatt, 2002: p.1-2). Типична тяхна същностна черта е тяхната привлекателност. Тя произтича главно от това, че те не са част от всекидневен живот, а са част от някои негови специални периоди. Атмосферата, която се създава по време на тяхното протичане, зоните за празнуване, както и особеностите на забавленията се третират като необичайни събития, различни от ежедневието (Saatci and Onsekiz, 2020). Имайки предвид тяхната природа, следва да подчертаем една важна тяхна специфика, свързана с това, че тези празници способстват за съхраняване на културно историческото наследство. Наред с това фестивалите, от една страна дават на местното население възможност да сподели своята култура, да обмени опит и информация с посетители и участници, а от друга чрез тях се поддържат и укрепват взаимоотношенията между членовете на общността, правейки ги по единни и задружни в съвременния глобален свят. Под културно наследство в Закона за културното наследство се има предвид: „материалното недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност“ (Zakon za kulturnoto..., 2019: p.1). Разбира се, културното наследство не се ограничава само до паметници на културата и колекции от ценни културни предмети. То също така включва и традициите, различните форми на сценични изкуства, занаяти и обичаи, характерни за определена територия/населено място. Нематериалното културно наследство има една съществена особеност: то се предава от поколение на поколение и има способността непрекъснато да се пресъздава от членовете на дадена локална общност, като способства за изграждането на локални идентичности, които черпят ресурсите си от това, което се реконструира и аргументира като локално наследство. В този смисъл, местните празници оказват съществено въздействие върху локалната общност, тъй като спомагат за укрепването на равенството и солидарността между нейните членове (Rousseau, 1893). Под „локални“ общности имаме предвид „форма на съвместен живот на съвкупност от индивиди, намиращи се помежду си в изградена мрежа от социални отношения, като членовете ѝ извършват социално-значими дейности в рамките на определена, ясно фиксирана територия“ (Keliyan, 2010: p.42-43). Основния структуроопределящият признак е общата за членовете ѝ територия, като от значение са не толкова физическите и

географските ѝ характеристики, а природата и качеството на социалните отношения, които я характеризират (Keliyan, 2010: p. 42-43).

Методология

В доклада се представят резултати от осъществено с използване на качествени методи емпирично социологическо изследване в рамките на проект „Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи“, финансиран от ФНИ на МОН (КП-06-Н45/5 от 30.11.2020). Използвания изследователски подход е в областта на социалната стратификация, като се акцентира върху социално-груповите характеристики и интереси на различните субекти, свързани с местните празници. Централно място в настоящото качествено изследване заемат общностните стратегии за постигане на колективни цели и “практическият усет” на нейните членове, правещ възможно колективното действие в определен пред-зададен социално-икономически контекст. От тази гледна точка, предложеното проучване анализира широк спектър от социални условия, създаващи възможности и предпоставки за превръщането на местните празници в значим инструмент за представяне и съхранение на културното и историческо наследство. Настоящият доклад представя резултати от проведени през 2021 г. пет дълбочинни интервюта с представители на местна власт и организатори на местни празници. Изборът на този изследователски метод не е случаен. Дълбочинните интервюта по своята същност съдържат богат познавателен и инструментален потенциал, когато се базират на добре разработен сценарий за провеждане и подбор на релевантни лица за изследване (т.е. такива лица, които действително представляват източник на информация и които имат желание да споделят своя опит с изследователите). В настоящия доклад са анализирани и представени също така и резултати от проведени три фокус групи: две с експерти от общински институции, оказващи съдействие и пряко ангажирани с провеждането на местни празници и една с представители на ромската етническа общност. Фокус груповата дискуссия работи перфектно при ситуации, когато се изисква споделяне на практики и случаи за т.нар. теми табу, особено ако участниците в групите са пряко засегнати по някакъв начин лица. Стимулира се свободната обмяна на мнения и формулиране на общи констатации за ситуацията.

Основни резултати

Резултатите от проведените дълбочинни интервюта и фокус групови дискусии с представители на местна власт, с организатори на местни празници и представители на ромската етническа общност в гр. Садово, гр. Берковица, гр. Елин Пелин, гр. Габрово, с. Нови хан, гара Елин Пелин и с. Пожарево дават основание да се твърди, че местните празници се очертават като доказала се форма за представяне и съхранение на културното наследство. Те са събития, включващи голям диапазон от дейности, които често пъти продължават няколко дни. В тях се

показват разнородни форми, представящи музикално и танцово наследство. В отговор на търсене на по-голяма атрактивност през последните години се наблюдава тенденция към превес на танца спрямо самостоятелните песенни и инструментални форми във фестивалните програми. Обикновено тези събития се съсредоточават не само на една сцена и в едно пространство. Те са съчетание от изпълнения на открито, паради, изложби, базари и работилници, популяризиращи дадени стоки и местни занаяти.

Със своята пестрота от дейности и богата програма, местните празници привличат голяма и разнородна аудитория. В повечето случаи те генерират икономически ползи, тъй като правят възможно продажбата и размяната на стоки и услуги, изисквани от гостите, привлечени от събитието. (вж. снимка 1). От друга страна, тези събития оказват редица въздействия върху локалната общност като: създаване на работни места, респективно намаляване на бедността и изостаналостта, повишаване на популярността и осведомеността за района.

Снимка 1. Икономически ползи за местния бизнес в гр. Берковица по време на „БДМ ФЕСТ - Северозападен фестивал на духовата музика 2021“

Снимка 2. Икономически ползи за местния бизнес в гр. Берковица по време на „БДМ ФЕСТ - Северозападен фестивал на духовата музика 2021“

Икономическите измерения на ползите от провеждането на местните празници могат да се разглеждат и като важни елементи в областта на туризма и като фактор за изграждането на регионални стратегии за развитие (Wood, 2006). Според Гетц основна полза на местните празници в туризма, е че привличат туристи и много външни посетители и допринасят за развитие на регионалния маркетинг като съживяват центровете за туристическа атракция (Getz, 2007), (вж. снимка 2).

Данните от проведените фокус групови дискусии в гр. Садово и проведените дълбочинни интервюта в гр. Габрово потвърждават казаното по-горе:

„Определено местния празник създава възможност на местните бизнесмени да припечелят малко повече. В Садово празника се провежда в продължение на два дни, през които в града има много посетители, които харчат пари за развлечения, за храна, за закупуване на различни продукти, произведени от фъстък. Всичко това носи доходи и популяризират местното производство. Това от своя страна способства все повече местни жители, вкл. и роми да проявяват желание да се занимават с производство на фъстъци. Все повече роми наемат земи и произвеждат фъстък, което е много важно от гледна точка на тяхното препитание и възможност да получават доходи от трудова дейност“ (мнение на експерт в община Садово);

„Печели целия град, откъдето и да го погледнете. И като популярност, и като нещо, което се случва само в Габрово, което е запазена марка за града, вече тези неща, за които говорим, за хотели, за ресторанти, в сферата на услугите, но те не са чак толкова важни, колкото това, че човек получава друг тип удовлетвореност, идвайки тук в този ден“ (мнение на организатор на местен празник в гр. Габрово, община Габрово);

„Този фестивал повиши интереса на редица посетители към община Садово. Преди това, не бяхме известни, но сега има присъствие на много гости, които идват тук и си купуват от различните фъстъчени продукти, които местните произвеждат“ (мнение на представители на местна власт в гр. Садово, община Садово).

Местните празници са места за колективен опит, събития, предоставящи възможност за културна изява на местни самодейни творци, артисти, както и за изява на представители с различни възрастови и социално-групови характеристики в рамките на дадена локална общност.

В повечето случаи, инициативността и активността на представителите на локалната общност е изключително важна от гледна точка на съществуването на местните празници, за представянето и съхранението на културното наследство чрез разнообразни местни инициативи и форми. Както бе казано по-горе, местните празници имат способност да възраждат и съхраняват местните обичаи и традиции. В повечето случаи, за да се случи това събитие на дадено място е необходим процес по аргументиране на връзката между конкретната територия и заявените традиции. Това най-често е възможно чрез аргументиране на връзката на обитаващите с населеното място, но също и с наследството, което се репрезентира в и чрез местния празник. На базата на това преплитане между култура, история,

природа и традиции стъпва обосновката за „присвояването“ на даден местен продукт като специфичен за определена група, живееща на конкретна географска територия или селищна структура (Stoilova, 2020). Всички лица, с които разговаряхме по време на проведените дълбочинни интервюта и фокус-групови дискусии се обединиха около посочената по-горе констатация. Ето и някои конкретни мнения:

„По време на този празник, хората се връщат към традицията. Прави се едно традиционно типично за пожаревци ястие - „Павирок на баба Вела“. Това са последните чушки преди сланата, които са уродливи такива, расли-недорасли и изкривени. От тия чушки пожаревеца, понеже е шоп и не е имал много време да готви, а да работи се прави ястие като се нарязват чушките заедно със семките, слага се домати, лук и се запързва. Това се нарича пърженица от павирок. Идеята е тези чушки да се употребят, а не да се изхвърлят. И това е уникалното на този наш фестивал завършваме с тази пърженица от павирок. Този фестивал поддържа една семейна традиция, каквато е правенето на лютеница. Трябва и в бъдеще да продължим, за да можем да научим нашите деца на това, че трудът е нещо полезно и забавно нещо. Той не е бreme“ (мнение на организатор на местен празник в с. Пожарево, община Божурище);

„Аз ви казах, нашия празник се организира още от 1970 г. по инициатива на културния деец Благой Стратев, режисьор, местен, шоп, съответно идея, която той поднася на тогавашния кмет Стоян Александров, прието е радушно от местното ръководство и до този момент 2021 няма година, в която изданията на шопските празници да бъдат прекъсвани. Това е традиция която продължава през вековете и е традиция, която ще продължим да осъществяваме. Основната движеща сила е Общината с помощта на читалища и местните клубове. Особено след 2015/2016 година трябва да го отбележа мотото на този шопски празник е „Завръщане на традициите“ – такива каквито са били, имаше леко осъвременяване, попфолк, но след 2016 г. категорично се завърнахме към традициите с участието на абсолютно всички фолклорни състави, които са определено с акцента на живия фолклор (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин);

„Да категорично и докато очите ми гледат ще се опитвам по всякакъв начин да се предава опита, просто защото това е нашата живинка, нашите традиции а ние сме длъжни да бъдем продължители. Защото трябва да помним, миналото, да градим бъдещето и да пазим нашите традиции. Без традиции трябва да бъдем скотове, няма живата сила, която ние трябва да черпим. Това е нашия живот. (мнение на представител на местна власт в гр. Берковица, община Берковица).

Снимка 3. Местните празници като събития, предоставящи възможност за културна изява на местни самодейни творци

Планирането и провеждането на тези събития предполага участието на много членове на локалната общност, което дава редица социални придобивки. Местните празници насърчават гордостта на общността, като се празнуват неща, които правят конкретната територия, на която се организират специална и значима. Типичен пример в това отношение е „Фестивала на фъстъка“, който се организира всяка година в община Садово. Според мнението на различни представители на местната власт, участвали в организираните по проекта дълбочинни интервюта, местните празници способстват за насърчаване на гордостта на локалните общности. Чрез енергията си, те правят общността по единна и задружна, особено в периоди на изолация и отчуждение:

„Аз си мисля, че въпреки проблемите, които си имаме тук, едно такова събитие, което се организира пак ни сформира като общност и може да ни помогне да решим някой проблем. Факта, че се събираме на едно място дава такава възможност. Човек и в добро и в лошо трябва да има съмишленици (мнение на представител на местна власт в с. Нови хан, община Елин Пелин);

„Чрез организирането на този празник се изгражда доверие между местните жители. Като се замисля, не само доверие, по скоро примесена гордост, умиление и гордост, ... това че още продължаваме пазители и продължители. Родовите срещи на Църквето е много вълнуващо“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин).

Често пъти, участието на членовете на локалната общност в местния празник способства те да станат пазители и носители на културните традиции. Типичен

пример в това отношение е ежегодното провеждане на „Лютеницотерапията“ в с. Пожарево, община Божурище. Голяма част от изграждането на взаимоотношения се случват във фазата на планиране и провеждане на този местен празник. Предвид това, че по време на провеждането му са налице различни форми на неформално общуване между членовете на общността това способства от своя страна и за разчупване на отчуждението и провокира чувство за близост между непознати, между представители на различни възрастови групи, а често и представители на различни етнически общности (вж. снимка 4 и снимка 5).

Снимка 4. Процеса по правене на лютеница обединява хората и насърчава общуването между тях по време на Лютеницотерапия в с. Пожарево

Снимка 5. Правенето на лютеница с представители на различни възрастови групи по време на Лютеницотерапия в с. Пожарево,

Сходно твърдение е изказано в проведените интервюта и фокус-групови дискусии с местна власт в община Садово и в с. Нови хан и с. Пожарево :

„По време на празника на община Садово, няма разделение между роми и българи. Всички заедно празнуват, пият бира, играят на хорото. Празникът сплотява местните хора и ги кара да забравят, че имат различен цвят на кожата, че изповядват различна религия някои от тях“ (мнение на представител на местна власт в гр. Садово, община Садово);

„Гостите идват защото искат да се повеселят и посмеят в това трудно ежедневие. Нашето селце е малко и преобладават възрастните хора. Повечето гости са близки и приятели на жителите на село. Те идват, за да бъдат заедно, да се видят и споделят мига с близките си“ (мнение на представител на местна власт в с. Нови хан, община Елин Пелин);

„Местните хора бяха забравили какво значи да се социализираш. В едно малко село всеки се затваря в къщи пред телевизора. Хората се отчуждават и бяха забравили какво е да се съберат по някаква причина и нещо да правят заедно, за се поскарат, да се посмеят, да споделят нещо помежду си. Примерно бабите дойдат, пък се поскарат за рецептата. След това се смеят, спомнят си за миналите години, когато са били млади. И тамън този празник започна да бъде чакан от населението и общността и дойде Ковид и всичко се промени....“ (мнение на представител на местна власт в с. Пожарево, община Божурище).

Предоставяйки пространство, където всеки може да види поведението на всички останали, това от своя страна също генерира „общо знание“ и помага за решаването на проблемите с координацията, присъщи на колективните действия. В този смисъл местните празници спомагат и за изграждането на капацитет за колективно действие. На ниво общност тези събития засилват социалното сближаване и изграждат доверие, като същевременно осигуряват арена, в която семействата могат да поддържат и подобряват социалния си статус.

„По време на празника има жива връзка между участник и зрител. Нямахме го вълнението, очите, сълзите, защото се е стигало и до там са плакали на изпълнения“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин).

От друга страна, членовете на локалната общност са сред наблюдаващите и съпреживяващите фестивалните събития. Ролята им на публика също е много важна. Това е свързано с тяхното приобщаване към различни форми на културно наследство. Местните празници по своята същност са жизнеутвърждаващи; те укрепват местната солидарност и в този смисъл са антипод на страха и социалната изолация, пораждайки надежда за едно по-добро бъдеще, особено в периоди на кризи като пандемията от Ковид 2019:

„Хората със сигурност през последните две години се отчуждиха и изолираха. Те спряха да общуват с хора и виждам, че по тези празници те са изключително усмихнати и дружелюбни. Те си говорят и имат жажда да се срещнат един с друг, да

обменят мисли, което е позитивно . Хората са жадни за тази емоция. (мнение на представител на местна власт в с. Нови хан, община Елин Пелин);

„Селото е малко, жителите са малко, предимно възрастни хора. Този фестивал, да помага на местните да преодолеят отчуждението, самотата, изолацията, в която са изпаднали особено при Ковид кризата. За кураж и надежда не може да се говори, по-скоро дава им възможност да си поговорят , да се посмеят и повеселят, като си припомнят спомени, интересни случки от миналото. (мнение на представител на местна власт в с. Пожарево, община Божурище).

„Дори и с настроението, дори и с това, че ще излязат извън рамката на къщи, на страха, не всеки разбира се, но по-голямата част. Един акцент с едно настроение е много по-различно от информацията, която ти се стоварва от телевизора и ти създава страха. Колкото да е полезна тази информация. Това нещо създаде сериозна психоза у хората, която не е много благоприятна при по-лабилни хора, което отключи и съвсем други заболявания, непознати за тях. Но силна е нашата душевност и природа, няма да се предадем и да се оставим (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин);

„Подкрепям напълно организирането на този местен празник в бъдеще.. Във времена, в които все повече се отчуждаваме, мисля, че трябва да има един или два дни, в които всички заедно да празнуват и да се чувстват като общност“ (мнение на представител на местна власт в гр. Берковица, община Берковица).

Заклучение

Резултатите от проведените качествени проучвания показаха, че местните празници като място за забавления, празничност и възможност за срещи между представители на различни общности, възрасти и култури, имат собствена енергия, която способства за предаване и съхранение на културните традиции между поколенията. Те притежават привлекателност, уникалност и собствен чар, благодарение на който от една страна се повишава популярността на района или населеното място, а от друга се съхранява локалната общност като такава. Празниците като събития на локалната общност се уповават на човешкия капитал и културните ресурси, за да генерират икономическа жизненост в районите без масов туризъм чрез занаяти, ръчно изработени предмети и културни атракции. Те възстановяват и съживяват общностите и служат като основен, градивен елемент за културно обновяване и укрепване на положителния образ на локалната общност. В преобладаваща част от случаите, те изрично заявяват връзката с локалните традиции като се явяват съществен елемент за поддържане и съхранение на културно историческото наследство.

Използвана литература

- Falassi, A. (1987).** Festival: Definition and morphology. University of new Mexico press.
- Getz, D. (2007).** Event studies: theory, research and policy for planned events. Butterworth-heinemann.
- Goldblatt, J. (2002).** Special Events – Global Event Management in the 21st Century, 3rd ed., New York, Wiley, 2002, pp. 1-2
- Keliyan, M. (2010).** Stil na jhivot na lokalnata obshtnost: Savremenna Yaponiya [Local community lifestyle: contemporary Japan]. Alex Print.
<https://www.book.store.bg/p44304/stil-na-zhivot-na-lokalnata-obshtnost-syvremenna-iaponia-maia-kelian.html>
- Rousseau, J. (1893).** On the social contract: Or, principles of political rights. G.P. Putnam's (Originally work published 1762).
https://openlibrary.org/works/OL80609W/Du_contrat_social
- Saatci, G., & Onsekiz, Ç. (2020).** The role of local festivals from the brochure layout perspectives in creating a destination image: a content analysis research,
<https://core.ac.uk/download/pdf/143850733.pdf>

Kamelia Petkova

Institute of Philosophy and Sociology at Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria

kamelia.petkova@gmail.com

AUTHOR'S DATA WERE PUBLISHED ACCORDING GDPR RULES AND PUBLICATION ETHICS OF THE JOURNAL (<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>)

Received: 27 April 2022

Accepted: 28 June 2022

Published: 30 June 2022

DOI: www.doi.org/10.55630/KINJ.2022.080107

KIN Journal, 2022, Volume 08, Issue 1

Science Series Cultural and Historical Heritage: Preservation, Presentation, Digitalization

Научна поредица Културно-историческо наследство: опазване, представяне, дигитализация

Научная серия Культурное и историческое наследие: сохранение, презентация, оцифровка

Editors

Prof. PhD. Petko St. Petkov

Prof. PhD. Galina Bogdanova

Copy editors

Assist. prof. PhD. Nikolay Noev

Assist. prof. PhD. Kalina Sotirova-Valkova

Paskal Piperkov

© Editors, Authors of Papers, 2022

Published by

Institute of Mathematics and Informatics

at the Bulgarian Academy of Sciences,

Sofia, Bulgaria

Редактори/съставители

проф. д-р Петко Ст. Петков

проф. д-р Галина Богданова

Технически редактори

гл. ас. д-р Николай Ноев

ас. д-р Калина Сотирова-Вълкова

Паскал Пиперков

© Редколегия, Авторски колектив, 2022

Издание на

Институт по математика и

информатика при Българска академия на

науките, София, България

<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

ISSN: 2367-8038